

Anbefalinger fra Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Træspån

Træspån kan bruges til dækning af tage og som beklædning på lodrette gavle og facader.

Hvad er træspån?

Træspån, også kaldet tækkespån, er mindre stykker træ. Det er små brædder, som typisk er 30-50 cm lange, 7,5-12,5 cm brede og 1,5-2,5 cm tykke. Træspån kan være lavet af eg, lærk, tuja og akacie/robinia. Set fra siden skæres underkanten på spånerne af under 45 eller 90 grader. Set ovenfra findes der flere faconer, hvor den lige og den buede underkant er de mest almindelige. Når du bestiller spån, skal du beslutte dig for, hvilken facon spånens underkant skal have, og om spånerne skal være skåret eller klippet. Bland ikke de to afkortningsformer i beklædningen, da de vil se forskellige ud i den færdige flade.

Hvor anvendes træspån?

Træspån kan bruges til dækning af tage og som beklædning af lodrette gavle og facader. Fordelen ved træspån er, at de er små og derfor lægger sig tæt op ad den form, de skal dække.

Hvor længe har man brugt træspån som beklædning?

Træspån er et velkendt tagdækningsmateriale i Skandinavien og store dele af Øst- og Centraleuropa. Anvendelsen af træspån har været kendt i Danmark helt tilbage til vikingetiden. Træspån er tidligere blevet brugt som tag- og facademateriale på udhuse og landbrugsbygninger samt på vindmøller og bornholmske rundkirker. På møllerne og rundkirkerne er træspån blevet brugt på grund af materialets fjelighed og holdbarhed, der gør det velegnet til at dække de krumme og kegleformede flader. Træspån blev ofte lagt i et mønster på tagoverfladen, så vand blev ledt væk fra taget. Så de mange flotte mønstre skyldes primært hensyn til spånernes holdbarhed. Frem til det 20. århundrede var træspåntage almindelige i Norden, men er i dag sjældne. Træspån blev også brugt til beklædning af lodrette flader, og mange ældre landbrugsbygninger har stadig spånklædte gavle. Hele vægge med spånbeklædning ses efterhånden sjældent.

Hvordan anvendes træspån?

Træspån lægges i tre lag på et underlag af brædder eller lægter. De tre lag opnås, ved at hver spån dækker to tredjedele af den foregående spån. På den måde bliver overfladen tæt.

Tag af træspån

Når træspån skal bruges til tagbelægning, lægges de på i vandrette baner, som starter nedefra på tagfladen. De lægges med en indbyrdes afstand på 3-5 mm for at sikre udluftning og give plads til udvidelse i fugtigt vejr. Som regel er underlaget for spånerne

en bræddebeklædning. Der skal ikke tagpap eller andet materiale på bræddeunderlaget, da træspånerne sømmes direkte på brædderne, og det vil lave huller i tagpappet.

*Træspån ligger med overlap, og mellemrum imellem hver enkelt spån på et par millimeter.
Foto: Starupwood.dk*

Der slås to søm i hver spån, som dækkes af den næste række spån. Sømmene skal kun lige akkurat slås i, så de holder spånen på plads. Dermed undgår man, at spånernes overflade bliver knust omkring sømhovedet. Hvis der bruges kobbersøm, bør der bores for, da de kraftige kobbersøm kan flække træet. Der bør ikke bruges træspån til tage med en taghældning på mindre end 20 grader, da regnvand vil løbe for langsomt af og gennembløde taget. Inden oplægningen er det klogt at sortere spånerne, så flækkede spån og spån med knaster tages fra. De kan måske bruges ved inddækninger eller afslutningen ved tagryggen, hvor det ringe materiale kan skæres bort, når spånerne tilpasses. De bedste spån kan også tages fra og bruges de steder, hvor de er mest udsatte, f.eks. skotrender, grater og tagrygninger. De steder, hvor tagfladen slutter til kviste, skorstene, rygninger og skotrender, skal der laves inddækninger. De laves af zink eller kobber, som sættes op, i takt med at spånerne bliver lagt.

Beklædning af lodrette flader

Ved beklædning med træspån på lodrette gavle og facader bruges samme trelagsteknik som på et tag, dvs. at man begynder nedefra.

Forsikringssselskaber betegner et tag med træspån som et "fast tag" på lige fod med

tegltage og andre tage af "hårde" materialer.

Spånbeklædningen skal være godkendt til tagdækning i klasse T.

Skal træspån overfladebehandles?

Træspån bør ikke være vakuum- eller trykimprægnerede, men i stedet være korrekt skåret (spejlskårne) og dermed selvimprægnerede fra naturens hånd. Når træspån er skåret korrekt, og der er anvendt en velegnet type træ, vil vandet løbe af taget i stedet for at lægge sig og opfugte træet. Dette kaldes selvimprægnerede spån. Spånerne skal have en overfladebehandling, der ikke danner en tæt overflade, da der så er risiko for, at der kommer kondensdannelse på deres underside. Det kan bevirke, at spånernes overflade flækker af. Overfladebehandlingen skal beskytte træet mod sollysets ultraviolette stråler, som kan være med til at nedbryde træets struktur. Det er sollyset, der er årsag til den grå lidt uldne karakter, som ubehandlede træoverflader med tiden får. Desuden skal overfladebehandlingen forhindre regnvand i at trænge ind i træet, men samtidig tillade, at fugt i træet kan fordampe. Den klassiske overfladebehandling af spåntage foretages med trætjære, som opfylder de tekniske krav til en god beskyttelse af spånerne. Taget skal være helt tørt før tjæring. Hvis træspån ikke overfladebehandles med trætjære, kan der bruges et træolieprodukt eller en oliebaseret træbejdse. Er et spåntag skygget af bygninger eller tagflader på nordsiden, vil det ofte blive overgroet af alger. Det er et tegn på, at taget er for fugtigt, når mos, lav og algevækst præger en spåntækket overflade, og en nedbrydning er allerede godt fremskreden. Algerne kan fjernes med algefjerningsmidler eller med en almindelig vandslange og en god ikke for hård børste.

Hvor tagfladerne ikke er tilgængelige med stiger, kan det være hensigtsmæssigt at benytte en kurvevogn.

Umiddelbar estimeret varighed for et ubehandlet spåntag med 45 graders hældning:

Akacie 90–100 år Eg 70–80 år Lærk 40–50 år Fyr 30–40 år Reduktion af hældningsgrad med ca. 10 grader er lig med reduktion af varighed med ca. 15%. Holdbarheden afhænger naturligvis af, hvad taget bliver udsat for. Men også træsorten, samt hældningsgader har stor betydning.

Befæstigelse (med klammer eller søm)

Løvtræsspån: Eg eller akacie

Disse befæstes med syrefaste S-16/A4 50 mm klammer.

Klammerne forhandles af Starup Øko-Træ.

Nåletræsspån: Pommersk fyr eller lærk

Disse monteres med rustfri eller varmgalvaniserede 50 mm ringsøm, der forhandles over hele landet.

Antal klammer/søm pr. spån:

- 75 mm/1 stk.

- 100 mm/1-2 stk.

- 125 mm/2 stk.

22 cm O/O beklædning: 56-70 stk./m²

16 cm O/O beklædning: 88-110 stk./m²

Hvor længe holder træspån?

Et trætags holdbarhed afhænger af dets hældning, træsorten og eventuel overfladebehandling. De fleste træsorter har en forholdsvis lang holdbarhed på mellem 40 og 70 år. Visse træsorter er desuden selvimpregnerende og kan dermed have en endnu længere holdbarhed, f.eks. egetræ og akacie/robinia. Der er dog eksempler på bornholmske rundkirker med tage af træspån, som har stået i mere 100 år uden at blive skiftet. Men under mere normale omstændigheder siger man omkring 50-100 år, hvilket ligger noget højere end andre tagdækningsmaterialer.

Hvad koster tag eller gavl med træspån?

Det koster noget mere at lave tag eller gavl af træspån sammenlignet med andre materialer. Det skyldes hovedsageligt, at det tager lang tid at montere spånerne. Priserne (2009) er vejledende og inkl. moms, materialer og arbejds løn pr. kvadratmeter.

- Træspån af ubehandlet nåltræ: 325-375 kr. pr. kvadratmeter.

- Træspån af ubehandlet løvtræ: 375-500 kr. pr. kvadratmeter.

- Specielt kløvede egespån: 3.125-3.750 kr. pr. kvadratmeter.

Publiceret: mandag 15. marts 2010

Kilde: Starup Øko-træ – www.starupwood.dk

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu

Nunatta katersugaasivia Grønlands nationalmuseum Greenland National Museum

<http://www.natmus.gl>